Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

HE 215/2022 vp

Lausunto hallituksen esityksestä laeiksi työsopimuslain 1 luvun 1 §:n ja merityösopimuslain 13 luvun 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä laeiksi työsopimuslain 1 luvun 1 §:n ja merityösopimuslain 13 luvun 15 §:n muuttamisesta.

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

1. Yleiset huomiot

Hallituksen esitystä valmistelleen työ- ja elinkeinoministeriön alaisen työryhmän tehtävänä oli alun perin pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaisesti selvittää lainsäädännön muutostarpeita työn murroksen näkökulmasta. Lisäksi tehtävänä oli työelämän epävarmuuden vähentämiseksi täsmentää työsopimuslain työsopimuksen käsitettä siten, että työsopimussuhteen naamiointi muuksi kuin työsopimukseksi estetään.

Suomen Yrittäjät katsoo, että esityksen valmistelun aikana tehtyjen selvitysten pohjalta lainsäädäntöön ei itsessään liity muutostarpeita. Katsomme, että nyt työsopimuslakiin esitettävät täsmentävät muutokset ovat kuitenkin esityksen tavoite huomioiden sinänsä tarkoituksenmukaisia ja hyväksyttäviä.

Suomen työ- ja sosiaalivakuutuslainsäädännössä on selkeä jaottelu työsopimussuhteiseen työhön ja muuhun taloudellista hyötyä tavoittelevaan toimintaan eli yrittäjätyöhön. Voimassa olevassa työsopimuslaissa määritellään, millä edellytyksillä työntekijän ja työnantajan välille syntyy työsopimussuhde. Kaikki virkasuhteiden ulkopuolella tehtävä työ on määriteltävissä olemassa olevien rajausten perusteella jompaankumpaan edellä mainitusta kategoriasta, jonka jälkeen henkilön oikeudet ja velvollisuudet seuraavat statusta. On totta, että lisääntynyt yrittäjämäinen tapa tehdä työtä työsopimussuhteessa voi haastaa rajanvedon työn tekijöiden arjessa. Juridisesti rajanvetokysymys ei kuitenkaan ole toistaiseksi aiheuttanut ongelmia, eikä myöskään esityksen valmistelun kuluessa ole tullut esille tilanteita, joissa tapauskohtaisesti ei olisi pystytty nykylainsäädännön pohjalta ratkaisemaan, tehdäänkö työtä työntekijänä vai yrittäjänä.

Esityksessä valittu sääntelyn peruslinja on tarkoituksenmukainen. Esityksen tavoite, helpottaa osapuolia ratkaisemaan työntekosuhteen oikeudellinen luonne sopimussuhdetta solmittaessa tai myöhemmin sopimussuhteen kestäessä tilanteissa, joissa työn suorittajan asemaan liittyy tulkintaa edellyttäviä kysymyksiä, on kannatettava. Nyt käsiteltäviä lainsäädäntömuutoksia harkitessa on kuitenkin äärimmäisen tärkeää pitää kiinni siitä lähtökohdasta, että voimassa olevan lainsäädännön mukaista jakoa yrittäjänä tai palkansaajana tehtävän työn välillä ei muuteta, eikä lainsäädäntöön tehdä sellaisia muutoksia, jotka johtaisivat siihen, että henkilöt, jotka tällä hetkellä toimivat itsenäisessä asemassa yrittäjinä, luokiteltaisiin jatkossa työsuhteisiksi.

Esityksen taustaa, tarkoitusta sekä tavoitteita yleisesti arvioitaessa on syytä huomioida se, että tällä hetkellä meillä Suomessa vallitsee hyvin vahva kahtiajako työelämän ja markkinoiden sääntelyn osalta sopimusvapauden ideaalissa. Yhtäältä yrittäjätyössä sopimusvapaus on lähes rajaton (pl. kohtuuttomat sopimusehdot) ja toisaalta työsuhteisessa työssä se on erittäin rajallinen. Tämä jako ajaa väistämättä markkinoita toimimaan tavalla, joka preferoi yrittäjätyötä. Tämä on nähtävissä esimerkiksi yksinyrittäjien kasvuna ja työnantajayritysten määrän laskuna. On kysyttävä, onko tarkoituksenmukaista pidemmällä aikavälillä ylläpitää järjestelmää, jossa tietyn tyyppisessä työssä sopimusvapaus on laaja ja toisen tyyppisessä työssä sitä ei ole lähes ollenkaan. Vastaus kysymykseen ei kuitenkaan pidä olla se, että aletaan kaventaa yrittäjätyön sopimusvapautta, vaan se, että sääntelyä kehitetään liberaalimpaan suuntaan nimenomaan työsuhteista työtä koskien. Valitettavasti nyt kyseessä olevan esityksen valmistelun yhteydessä tällaisiin kysymyksiin ei ole kuitenkaan kiinnitetty lainkaan huomiota.

2. Esitys vahvistaa nykyistä oikeustilaa

Hallituksen esitysluonnoksessa on suhteellisen kattavasti kuvattu asiaan liittyvä nykytila sekä voimassa olevan sääntelyn tausta ja perustellusti todettu, että työsuhteen tunnusmerkistö on Suomessa määritelty lähes samoin peruskriteerein jo 100 vuoden ajan. Kuten esityksessä (s. 5) on myös todettu, jo voimassa olevan lain esitöiden (Hallituksen esitys Eduskunnalle työsopimuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 157/2000 vp, s. 57) mukaan työntekosuhteen oikeudellista luonnetta joudutaankin epäselvissä tai kiistanalaisissa tapauksissa arvioimaan kokonaisharkinnalla. Tällöin on otettava huomioon sopimusehdoista ja sopimuksen nimestä ilmenevän sopijapuolten tarkoituksen lisäksi myös ja erityisesti työnteon tosiasialliset olosuhteet. Tältäkin osin katsomme, että esitys käytännössä vahvistaa nykyistä oikeustilaa.

Asiaan liittyvän EU-sääntelyn osalta toteamme, että esityksessä on nostettu esiin tällä hetkellä valmisteilla oleva, EU:n alustatyötä koskeva direktiiviehdotus. Tältä osin on kuitenkin tärkeää huomata, että työsopimuslakia ja sen 1 luvun 1 §:n säännöstä sovelletaan kaikkeen tehtävään työhön, ei ainoastaan alustojen kautta tehtävään työhön. Siksi sääntelyä on myös jatkossa kehitettävä ja arvioitava siten, että sillä ei pyritä vastaamaan yksittäisten toimialojen tai yksittäisten työn teettämistapojen erityiskysymyksiin, vaan sääntelyä kehitetään erilaiset työn teettämisen muodot huomioiden.

Esityksessä on useissa kohtaa nostettu esiin työn murros, uudet työn tekemisen ja teettämisen muodot sekä erityisesti niin erilaisten digitaalisten alustojen kautta tapahtuva työ. Huolimatta työmarkkinoiden ja työn murroksesta, on syytä korostaa, että nykymuotoinen työsopimukseen perustuva tapa tehdä työtä ei näytä kuitenkaan olevan ihan heti katoamassa. Kuten esityksessä on nostettu esiin, noin kaksi kolmasosaa työllisistä työskentelee edelleen työsopimukseen perustuvassa vakituisessa kokoaikatyössä, eikä heidän suhteellinen osuutensa ole työmarkkinoilla juuri 2000-luvulla muuttunut. Työskentelytavoissa sen sijaan on tapahtunut muutosta sekä siinä millaista osaamista työmarkkinoilla tarvitaan. Ajan ja paikan sijaan yhä useammin työsopimussuhde sidotaan työn tulokseen. Asia ei ole työmarkkinoilla uusi, mutta asiantuntijatyön sekä työn ja ei-työn välisen rajanvedon haasteiden yleistymisen myötä työsuhteessa tehtävästäkin työstä on monin paikoin tullut aiempaa ”yrittäjämäisempää” ja tämä voi toki tietyissä tilanteissa aiheuttaa haasteita yksilöiden käsityksille siitä, millä statuksella työtä tehdään.

Lisäksi on pidettävä mielessä, että alustataloudessa ja sen kautta tarjottavissa palveluissa kyse on lähtökohtaisesti digitaalisesti toteutetuista ratkaisuista, joiden kautta henkilöt ja yritykset voivat ostaa ja myydä työpanosta, joko työsuhteessa tai yritykseltä yritykselle tai yksityishenkilölle. Ja työtä voidaan tehdä niin yrittäjänä kuin palkansaajana, alustasta riippumatta. Onkin tärkeää, että oikeussuhteen luonnetta – sitä tehdäänkö työtä yrittäjänä vai palkansaajana – ei jatkossakaan ratkaista pelkästään sillä perusteella, millä välineillä työn organisointi on järjestetty.

Esityksen valmistelun yhteydessä käytiin keskustelua hallitusohjelmaan kirjauksiin viitaten, erillisen ”naamiointikiellon” säätämisestä työsopimuslakiin. Kuten esityksessä on tältä osin nostettu esiin, työsopimuslain soveltamissäännöksen pakottavuus pitää nykyisellääänkin sisällään lain kiertämisen kiellon. Yhdymme esityksessä todettuun näkemykseen siitä, ettei lainsäädäntömuutokselle ole tältä osin tarvetta.

Suomen Yrittäjät katsoo, että esityksen perusteluissa on varsin kattavasti ja tarkoituksenmukaisella tavalla pyritty kuvaamaan niitä seikkoja, jotka

pykälän mukaisesti tulee ottaa huomioon kokonaisharkintaa tehtäessä. Tältäkin osin on tosin huomattava, että esityksessä esiin nostetut tekijät huomioidaan pääosin jo nykyään kokonaisharkintaa tehtäessä. Kuten esityksessä on todettu, kysymys on viime kädessä oikeussuhteen luonteen arvioinnissa vaikuttavien osatekijöiden punninnasta, jossa arvioidaan työsuhteen olemassaoloa puoltavien seikkojen ja työnsuorittajan itsenäistä asemaa (yrittäjyyttä) osoittavien seikkojen keskinäistä painoarvoa. Tässä punninnassa olennaista on, että vaikuttavat tekijät kyetään tunnistamaan ja lisäksi niiden painoarvo pystytään mittaamaan tai määrittämään oikeasuhteisella tavalla.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Atte Rytkönen-Sandberg
Asiantuntija